Hermann Róbert

A magyar had-
történelem kiemelkedő
egyéniségei

az iskolakultúra 1998/4 melléklete

A magyar történelem ezeregyszáz éve a kiemelkedő katonai teljesítmények története is. A honfoglaláshoz vezető hadművelet csodálatba ejtette a korabeli Európát, a kalandozásokat pedig máig is a vikingek és a mórok hadjárataihoz hasonlítja a nyugati történetírás. Az Árpád-kori Magyarország a térség jelentős katonai hatalmai közé tartozott, s az évszázadok során bebizonyította, hogy méltó ellenfele a bizánci birodalomnak ugyanúgy, mint a Német–Római Császárságnak. Anjou-házi királyaink kiemelkedő katonai teljesítményei is elismerésre késztették ellenfeleiket. Hunyadi János és Mátyás hadjárataiban a kezdeményezőkészség és a távlatos stratégiai gondolkodás egyaránt megjelenik. Közhelyszámba megy, hogy 1526 után Magyarország több mint másfél évszázadon át a kereszténység védőbástyája volt.

A kiemelkedő végvári kapitányok hősiességéről egész Európa tudott. A 18. század legszebb haditettei közé tartoztak *Hadik András*, *Nádasdy Ferenc* és *Kray Pál* hadműveletei és csatái. 1848–1849 honvédsége a korszak egyik legjobb hadseregét, a cs. kir. ármádiát kényszerítette meghátrálásra. Ma már elmondhatjuk, hogy az I. világháború magyar katonáinak teljesítménye semmiben sem maradt el a mellettük vagy ellenük harcolókétól, s a II. világháborúnak is megvoltak a maga hősei, akik kiemelkedő haditettekkel hívták fel magukra a figyelmet.

A népek többsége büszkébb a katonai, mint a gazdasági sikereire. Különösen igaz ez azokra a népekre, amelyek valamilyen oknál fogva viszonylag sokat voltak kénytelenek háborúzni. Ilyen a magyar is. A honfoglalás és az államalapítás lényegét tekintve egyaránt katonai aktusnak tekinthető – akárcsak a legtöbb európai állam esetében. De a 19. század második felében, majd a két világháború között ezt az elemet már-már a nemzetkarakter meghatározó jegyévé tették. A „magyar" egyszerre volt béketűrő, dolgos parasztnép és turáni lovas.

A magyar katonai múlt olyan, mint a legtöbb európai népé. Győztes és vesztett csaták és háborúk váltogatják benne egymást. A „baj" az események időbeli megoszlásával van. A 15. század végéig az ország több győztes, mint vesztes háborút vívott, hol az állam területének védelmében, hol dinasztikus célokért, új területek meghódításáért. A 15. század második felében, Mátyás király uralkodása idején létrejött egy európai színvonalú hadsereg – részben az ország gazdasági erejének végletes kihasználásával. Ez a hadsereg alig néhány hónappal élte túl alkotóját, s két és fél évtized múltán az országot katasztrofális katonai vereség érte Mohácsnál a törököktől. Elveszett az ország függetlensége, de fennmaradt az ország függetlenségének fikciója. Az ország százötven évre hadszíntérré változott, a társadalom jelentős mértékben militarizálódott. Az ország gazdasági és katonai ereje nem volt, nem lehetett elegendő ahhoz, hogy önerőből felszabadítsa magát. Amikor pedig a 17. század végén ez bekövetkezett, a magyar egységek csak a nemzetközi keresztény koalíció segédcsapataiként vettek részt a török kiűzésében.

A helyzetet tovább bonyolította, hogy a 17. század elejétől az erdélyi fejedelmek is gyakran indítottak támadást a királyi Magyarország egy részének megszerzésére, illetve kényszerültek megvédeni Erdély függetlenségét az általában idegen (olasz, spanyol, német) zsoldosvezérek vezette császári seregekkel szemben. A háború a társadalom mindennapjainak részévé vált. Ennek a folyamatnak csak a török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc többé-kevésbé békés befejezése vetett véget. A 18. században és a 19. század

elején magyar katonák tucatnyi európai háborúban ontották a vérüket, de e háborúk többnyire elkerülték az ország területét. Az ország egésze ezt követően csupán két alkalommal, 1848–1849-ben és 1944–1945-ben vált hadszíntérré. Az I. világháborúban – hasonlóan e két utóbbi eseménysorhoz – a társadalom nagy tömegei vettek részt, s ily módon ezek a társadalom egészének kollektív élményeivé váltak.

Ha végigtekintünk a magyar történelmen, azt látjuk, hogy minden korszaknak megvannak a maga hadvezéri egyéniségei. Van, akiknél csak a teljesítmény egészét, az eredményt ismerjük. Ilyen a honfoglaló harcokat vezető *Árpád* fejedelem vagy az államalapító *Szent István.* Az ő harcaik részleteiről mindmáig vajmi keveset tudunk. Vannak aztán olyan katonák, akiknek tetteit évről évre, hónapról hónapra, sőt, napról napra képes követni a hadtörténetírás. Alábbi, némileg szubjektív válogatásunkban a magyar hadtörténelem 1100 évének néhány kiemelkedő hadvezéréről adunk vázlatos portrét. A háború nem csupán egy ország vagy egy hadsereg teljesítménye, hanem egyéneké is. Olyan egyéneké, akik számára ez a helyzet teszi lehetővé, hogy a bennük rejlő képességeket megmutassák. Egy jó katona nem mindig jó politikus, de ez még nem ok arra, hogy politikai teljesítménye alapján mondjunk ítéletet katonai működéséről is. A kiemelkedő haditettek végrehajtóinak bemutatása azért fontos, mert sokkal könnyebb egy korszakot vagy a történelem egészét egyéni teljesítmények során át megismertetni és megszerettetni.

Árpád fejedelem

A Kaszpi-tenger térségét uralma alatt tartó kazár birodalomtól 830 körül függetlenedő magyarság vándorútja során 860 táján jelent meg először a Kárpát-medencében, de szállásterülete ekkor még a Fekete-tenger északi partján, a Dnyeper és a Dnyeszter által határolt Etelközben volt. A két fejedelem által vezetett, hét törzsből álló szövetség életmódjában keveredtek a nomád és a letelepült életmódra jellemző vonások. Fegyveres erejük félelmetes erőt képviselt, s ezt bizonyította, hogy 895 és 902 alatt uralmuk alá hajtották a Kárpát-medencét. A honfoglalás során tervszerű hadjáratokban győzték le a terület akkori birtokosait. A hagyomány szerint a harcok során a hadakat *Árpád* fejedelem vezette, aki 904-től immáron a nép egyetlen fejedelmeként védte az új hazát az idegen betörések ellen.

Bulcsú

P. mester krónikája *Bulcsút* is a honfoglaló vezérek közé sorolja. Róla azonban bizonyosan tudjuk, hogy a 10. század közepén a törzsszövetség harmadik embere, horkája volt. A Balaton és a Zala közötti szállásterületéről gyakran vezetett kalandozó hadjáratokat nyugati és déli irányba, a német és a bizánci fennhatóság alatti területekre. E hadjáratok célja kettős volt. Egyrészt zsákmányszerzésre szolgáltak, másrészt megelőző támadások voltak. A magyar törzsszövetség vezetői ugyanis úgy vélték, hogy két nagy birodalom szorításában csak úgy maradhatnak meg, ha egyiket sem engedik túlzottan megerősödni. A magyar lovas hadseregek beszáguldozták egész Európát a Balkántól Itálián és Franciaországon át egészen a Pireneusi-félszigetig. A magyar lovasok a 10. század folyamán ugyanolyan félelmetes ellenfelei voltak a kialakult nyugati államoknak, mint az északról hajóval kiinduló vikingek. Bulcsú személyesen vezette hadba katonáit 943-ban a bizánciak ellen, s a görög területek beszáguldása után az ellenfél pénzen vásárolta meg az ötéves békét. 948 táján diplomáciai küldöttséggel járt a császárvárosban. 954-ben német területre indult csapataival, s Karintián és Bajorországon át Frankföldre vonult, majd

egészen a mai Belgiumig tört. Visszafelé sikertelenül ostromolta Cambrai-t, s a harcokban öccse (vagy unokaöccse) is elesett. A kíméletlenségéről *Vérbulcsú*nak is nevezett vezér felajánlotta az ostromlottaknak egész zsákmányát, cserébe elesett rokonának a falakra tűzött fejéért, de azok nem fogadták el az ajánlatot. Cambrai ostroma után Franciaországot és Burgundiát feldúlva, Itálián keresztül tért haza csapataival. 955-ben az előző évi útvonalon tört be Svábföldre, s ott Augsburg ostromához fogott. A várost azonban *Ottó* német király felmentette az ostrom alól, s a magyarokat súlyos küzdelemben legyőzte. Bulcsú is a győztesek kezébe került, akik halálra ítélték. A hadvezér bátran halt meg: a krónikák egybehangzó tanúsága szerint vezértársával, *Lehel*lel együtt az utolsó pillanatig szidalmazták legyőzőiket.

Szent István király

A kalandozó hadjáratok egyre gyakoribb kudarcai nyilvánvalóvá tették, hogy a magyarságnak más utat kell keresnie, ha meg akarja magát védeni hatalmas szomszédaitól. *Géza* fejedelem ebben a szellemben vette fel a kapcsolatokat a német-római császárral, I. Ottóval, majd a német-római birodalom egyes uralkodóival. Úgy vélte, hogy a magyarságnak meg kell találnia a békés egymás mellett élés módját szomszédaival, s ennek érdekében az országot be kell illeszteni az európai államok létező rendszerébe. Fia, az *István* névre keresztelt *Vajk* ezt a munkát folytatta, amikor 997-ben trónra lépett. István, hasonlóan apjához, keménykezű uralkodó és sikeres hadvezér volt. Hadseregében ott voltak a hozzá hű törzsfők csapatai, csakúgy, mint a bajor és más német területekről felesége kíséretében érkezett nehézfegyverzetű lovagok. Trónra lépése évében az ő segítségükkel győzte le Veszprémnél az ellene lázadó *Koppány* somogyi törzsfőt. 1003-ban az Erdélyt uralma alatt tartó *Gyulá*t, 1008-ban a Marosvidék urát, *Ajtony*t verte le. A belső harcokat kihasználva 1014-ben *Bátor Boleszló* lengyel herceg több Morva és Vág menti magyar várat foglalt el, de István néhány év múlva visszafoglalta ezeket. Ugyanilyen sikeresen vette fel a harcot 1015–1017 között az Erdélyre törő besenyőkkel, majd 1030-ban a *II. Konrád* német császár vezette hadakkal. István tehát nemcsak megszervezni, de megvédeni is képes volt a magyar keresztény államot. Amikor 1038-ban meghalt, gazdag és rendezett országot hagyott örökül. Olyan országot, amelyben meggyökerezett a kereszténység, s amely az előző évszázadban elszenvedett katonai vereségek után, az államszervezést kísérő belső harcok ellenére, katonai erejében is egyenrangú volt szomszédaival.

Szent László király

Szent István halálát követően Magyarországot fél évszázadon át külső ellenség és polgárháborúk dúlták. A német-római császárok szinte minden király idején megkísérelték Magyarországot uralmuk alá hajtani. Keletről a nomád besenyők és úzok támadása fenyegetett, s a tisztázatlan trónöröklési szabályok miatt szinte minden uralkodó ellen törtek ki fölkelések. E harcokban tűnt fel *Béla* király második fia, az ifjú *László* herceg, aki a krónikák szerint a besenyők ellen vívott kerlési ütközetben különösen kitüntette magát. Az első összecsapásnál négy ellenséges katonát vágott le, az ötödik azonban őt sebesítette meg. Ennek ellenére nem hagyta el a csatamezőt, hanem egy besenyő által elrabolt magyar lányt személyes vitézsége révén szabadított meg.

A személyes vitézség megfelelő testi adottságokkal is párosult nála. Lászlónak „erős volt a keze, tetszetős a külseje, s miként az oroszlánnak, hatalmas lába-keze, óriási a ter-

mete, a többi ember közül vállal kimagaslott" – írja róla a krónikás. Uralkodása alatt több besenyő, kun és úz támadást vert vissza. 1085-ben Kisvárda környékén verte meg az Erdélyt dúló kunokat. A horvát királyi család kihalása után 1091-ben meghódította Horvátországot, s ezzel a magyar királyság először jutott a tengeri kijárathoz. A hadjáratnak azonban véget vetett egy újabb kun betörés. László villámgyorsan a veszélyeztetett területen termett, s a Pogáncs folyó mellett szétverte *Kapolcs* vezér seregét, majd az őt megbosszulni akaró újabb kun sereggel végzett. A döntő csatában párviadalban győzte le a kunok vezérét, *Ákos*t. A következő években Orosz-, majd Lengyelországba vezetett hadjáratokat. Uralkodása végén mind kül-, mind belviszonyait tekintve szilárd országot hagyott utódaira.

Nagy Lajos király

Az Árpád-ház kihalását követő harcokban a nápolyi Anjou-házból való *Károly Róbert* szerezte meg a magyar királyi koronát. Uralkodása végén rendezett és gazdag királyságot hagyott utódjára. Fia, *I. Lajos,* aki a történelemben a Nagy jelzőt kapta, már egy katonailag erős ország felett rendelkezett. Olyan ország felett, amelyet immár nem dúltak belháborúk, s amely képes volt arra, hogy fennhatóságát más területekre is kiterjessze. I. Lajos 1342. évi trónra lépésétől haláláig legalább harmincöt hadjáratot indított, s többségükben személyesen vezette csapatait. Háborúit általában az országon kívül vívta meg, s katonai akciói Dél-Itáliától Lengyelországig, a dalmát tengerparttól Havasalföldig egyaránt kiterjedtek. E háborúk nagyobbrészt az ország területének növelését, illetve a magyar királyság fennhatóságának kiterjesztését szolgálták. Lajos király első hadjáratát Szerbia ellen indította, az utolsóban Havasalföldre küldte seregét. Öccse meggyilkolása miatt évekig harcolt a Nápolyi Királyság területén, a tengerpart biztosítása érdekében uralkodása végéig küzdött Velence ellen. Harcolt az oszmánok ellen Havasalföldön, a tatárok ellen Moldvában, háborúzott Litvániával és Csehországgal. A kor lovagi eszményei jegyében személyesen vett részt a csatákban és ütközetekben, s nemegyszer közvetlen életveszélynek tette ki magát. 1350. évi itáliai hadjáratában Canosa du Puglia váránál kődobásoktól megsebesülve a várárokba zuhant, de már néhány hónap múlva ismét veszélynek tette ki magát. Aversa ostrománál egy számszeríj nyila életveszélyes sebet ütött a lábán. A kifogyhatatlan energiájú lovagkirály időszakában Magyarország Európa nagyhatalmai között foglalt helyet.

Ozorai Pipo

A Kisázsiából kiindult oszmán törökök a 14. század végére több balkáni államot hódítottak meg vagy vontak fennhatóságuk alá. Ezért is volt szükség arra, hogy Magyarország déli határain egy összefüggő védelmi vonal, egy végvárakból álló rendszer épüljön ki. E végvárrendszer kiépítése Zsigmond király uralkodása alatt kezdődött meg, s létrehozásában komoly érdemei voltak az olasz *Filippo Scolari*nak, vagy ahogyan magyar kortársai nevezték, *Ozorai Pipo*nak. Házasság révén került Magyarországra, s 1387-ben állt *Zsigmond* király szolgálatába. Gazdasági és katonai megbízások során lépett mind feljebb és feljebb a ranglétrán. 1402–1412-ben a Velence elleni hadjáratban vitézkedett. Temesi ispánként, majd szörényi bánként a végvárrendszer fontos várait, köztük Temesvárt, Orsovát és Nándorfehérvárt építette ki. Az 1421–1422. évi huszita hadjáratban Németbródnál vereséget szenvedett. Sokkal több sikerrel és szerencsével harcolt az oszmán ellen. 1423-ban Havasalföldön, 1426-ban pedig Galambócnál aratott győzelmet.

Róla indokoltan mondhatjuk, hogy kinevelte saját utódját: az ő szolgálatában kezdte katonai pályafutását az ifjú *Hunyadi János.*

Hunyadi János

Zsigmond királyt a Habsburg-házból való *Albert* követte a magyar trónon. Rövid uralkodás után, 1440-ben halt meg, s ezt követően az országban ismét eluralkodott az anarchia. A különböző főúri csoportok nem tudtak megegyezni az új uralkodó személyében. A jelöltek közül végül a Jagelló-házból való *I. Ulászló* lengyel király került ki győztesen Albert utószülött fiával, a csecsemő *László*val szemben. Ulászló győzelmét jelentősen elősegítette, hogy a korszak talán legkiválóbb magyar katonáját, Hunyadi Jánost is a saját pártján tudhatta. Hunyadi származása körül ma is viták folynak, a legenda egyenesen Zsigmond királyt tette meg apjának, mások szerint egy bevándorolt havasalföldi román bojár volt az apja. Tény, hogy Zsigmond király mindvégig nagy gondot fordított az ifjú Hunyadi előrejutására. Hunyadi János ifjúkorát a Délvidéken, az oszmánok elleni harcban töltötte. Később bejárta Itáliát, részt vett a csehországi huszita háborúkban, megismerkedett a legkorszerűbb harceljárásokkal. 1439 után előbb szörényi bánként, majd erdélyi vajdaként és temesi ispánként legfontosabb feladata a mind gyakoribb török betörések visszaverése volt. Első jelentős győzelmét az Erdélyt dúló *Mezid* bég hadán aratta 1442-ben, majd még ebben az évben a Jalomica folyó mellett szétverte *Sehábeddin* ruméliai beglerbég seregét. 1443-ban saját területén kereste fel az oszmán-törököket, s a hosszú hadjáratban több győzelem után egészen a Balkán hágóiig tört előre. Nagy tervét, az oszmánok Európából történő kiűzését azonban sem ekkor, sem 1444. és 1448. évi hadjárataiban nem sikerült megvalósítania, sőt, e két hadjáratban – Várnánál, majd Rigómezőnél – súlyos vereséget szenvedett. Bizánc eleste után egy évvel Krusevácnál tönkreverte *Feriz* bég seregét, majd 1456-ban magával *Mohamed* szultánnal szemben védte meg az ország kulcsát, Nándorfehérvárt. Legnagyobb győzelmét azonban kevéssel élte túl, a táborban kitört pestisjárvány rövidesen elragadta az élők sorából.

Mátyás király

Hunyadi János halála után az ifjú király, *V. László* nem sok hálát mutatott az országát megóvó hős fiai iránt. Hunyadi Lászlót elfogatta és kivégeztette, a kisebbik fiút, Mátyást pedig fogságba vetette. Amikor a király az országos elégedetlenség elől Prágába menekült, Mátyást is magával vitte. V. László 1458. évi halála után a fogoly börtönajtaja csakhamar megnyílt, mert az ország rendjei az ifjú Mátyást választották királyukká. Személyében a középkor egyik legtehetségesebb magyar királya és egyik legjobb hadvezére foglalta el a magyar trónt. Célja az volt, hogy Zsigmond királyhoz hasonlóan olyan európai nagyhatalom központjává tegye Magyarországot, amely képes visszaverni az egyre erőteljesebb oszmán támadásokat. Mátyásnak nehéz dolga volt, hiszen apja egykori ellenfelei mindent megtettek annak érdekében, hogy az ifjú király ne mondhassa magát az ország teljhatalmú urának. Szövetkeztek a német császárral és a lengyel királlyal, a cseh királlyal és a Felvidéket dúló huszitákkal. Mátyás azonban fáradhatatlan energiával lett úrrá minden nehézségen. Saját zsoldoshadsereget szervezett, amellyel megvédte az országot minden betörés ellen. A cseh trón megszerzése érdekében hadat indított Csehországba, s a királyság jelentős részét birodalmához csatolta. Elfoglalta az oszmánoktól Jajcát és Szabácsot; ez utóbbi ostromát személyesen irányította. Legszebb győzelmét 1474-ben aratta, amikor Boroszló városába bezárkózva, nemcsak visszaverte a lengyel és a cseh király együttes támadását, hanem arra kénysz-

erítette őket, hogy ők kérjenek békét tőle. Az 1480-as években *III. Frigyes* császár ellen indította hadait, s 1485-ben Bécset, majd 1487-ben Bécsújhely erődjét is elfoglalta. Mátyás e diadalokkal célja közvetlen közelébe jutott: Közép-Európa leghatalmasabb országának ura volt, amikor 1490-ben meghalt.

Kinizsi Pál országbíró

Mátyás király hadvezérei közül egynek a nevét sem kapta annyira szárnyaira a hírnév, mint a felvidéki kisnemesi családból származó *Kinizsi Pál*ét. Tizenhét éves korában állt be katonának *Magyar Balázs* kassai zsoldoskapitány, a későbbi neves hadvezér csapatába. Katonai tapasztalatait a felvidéki husziták elleni harcokban szerezte, majd Mátyás király testőrtisztjeként részt vett a Szabács elfoglalására indított, majd a III. Frigyes császár elleni hadjáratban. Mátyás 1479-ben Temes vármegye főispánjává és az Alsó Részek főkapitányává nevezte ki. Legszebb győzelmét 1479. október 13-án a Hunyad vármegyei Kenyérmezőnél aratta. Az Erdélybe betörő *Isza* pasa több tízezres serege itt ütközött meg a *Báthori István* erdélyi vajda és székely ispán vezette magyar haderővel. Báthori arra számított, hogy a csata kezdetére megérkeznek Kinizsi délvidéki hadai is, ám teltek az órák, s az oszmánok meg-megújuló rohamai következtében az erdélyi had egyre fogyott. Mármár úgy látszott, hogy az oszmán-török sereg elsöpri útjából Báthori megmaradt vitézeit is, amikor az ellenséges sereg hátában megjelentek Kinizsi páncélosai. Kinizsi egyenesen a Báthorit szorongató oszmánokra vetette magát, s délután négy órára teljesen szétverte a támadókat. A győzelem méreteit jellemzi, hogy egészen 1521-ig az Oszmán Birodalom nem indított ehhez hasonló erejű támadást a Magyar Királyság ellen. S ebben komoly szerepe volt az élete utolsó perceiig hadakozó Kinizsi Pálnak, a korszak kevés veretlen hadvezérei egyikének.

Zrínyi Miklós

Mátyás halálát követően hónapok alatt széthullott az általa megalkotott hadsereg. A 16. század elején az oszmán hódítás ismét Magyarország felé fordult. 1521-ben elesett Nándorfehérvár, 1526-ban Mohácsnál megsemmisült a magyar hadsereg jelentős része. 1541-ben Buda is a szultán csapatainak kezére került. Az oszmánok újabb és újabb hadjáratokban bővítették hódításuk területét. 1552 után az Oszmán Birodalom közel másfél évtizedig nem indított újabb jelentős támadást Magyarországon. 1566-ban azonban maga *Szulejmán* szultán állt hadai élére. A hírek szerint ismét Bécs ellen készült, ám útját állta a Dél-Dunántúl egyik legfontosabb vára, Szigetvár. A vár parancsnoka, *Zrínyi Miklós* a török elleni harcban nőtt fel. Két testvére Mohácsnál esett el, ő maga részt vett Bécs 1529. évi védelmében. 1542–1556 között Horvátország bánjaként irányította a török elleni védelmet. Több ragyogó győzelmet aratott, 1556-ban ő mentette fel az ostrom alól Szigetvár várát. 1561-től a vár kapitánya volt. A százezresre becsült támadósereg augusztus 6-án kezdte meg a vár ostromát. Szigetvár védelmét a vár körüli mocsár s az ezt állandósító töltés is biztosította. Szulejmán azonban hadait nem kímélve előbb az Új-, majd az Óvárost foglalta el, átvágatta az Almás-patakot duzzasztó gátat, s kiszáríttatta a mocsarat. A védők szeptember elejére a belső várba szorultak vissza. Élelmük és lőszerük fogytán volt, a vár nagy része romba dőlt vagy égett. Zrínyi összehívta katonáit, s elmondta nekik, hogy segítséget nem várhatnak. Ha nem akarják megadni magukat, egyetlen lehetőségük van: a kirohanás. Az öngyilkos roham előtt aláaknáztatta a belső várat, majd mindkét zsebébe száz-száz aranyat varratott. Ezután kinyittatta a vár kapuját, s a hídon át vitézeivel együtt kirohant az ostromseregre. A hősies küzdelemben elesett, levágott fejét a török nagyve-

zír Bécsbe küldte. A nagy ellenfél, Szulejmán szultán azonban ezt már nem érhette meg: két nappal Zrínyi kirohanása előtt meghalt.

Báthori István

Báthori István I. Ferdinánd király udvarában apródoskodott, ám később *János Zsigmond* erdélyi fejedelemhez csatlakozott. 1564-ben a fejedelemség egyik legfontosabb várának, Váradnak a kapitányaként óvta Erdély nyugalmát. János Zsigmond halála után, 1571. május 25-én az erdélyi rendek őt választották fejedelmükké. Báthorinak nehéz dolga volt, hiszen a Habsburgok is szerették volna uralmuk alá keríteni Erdélyt. Ám Báthori – ifjúkori tapasztalatai alapján – tisztában volt azzal, hogy *Miksa* király és császár fegyveres ereje legfeljebb Erdély birtokbavételére elégséges, az Oszmán Birodalommal szemben való megtartásához nem. Báthori szempontjából az 1575. év bizonyult döntőnek: július 8-án Kerelőszentpálnál megverte *Bekes Gáspár*nak Erdélyt Habsburg-uralom alá hajtani próbáló csapatait. E sikert rövidesen követte az újabb: 1575. december 14-én a lengyel rendek Báthorit királyukká választották, s a következő év május 1-jén Krakkóban megkoronázták. Lengyelország ekkor egyike volt Európa nagyhatalmainak, ám mint a nagyhatalmak általában, több irányban volt kénytelen képviselni és védeni érdekeit. Báthori legfontosabb dolga *IV. Iván* moszkvai cár megregulázása volt. Seregével, amelynek lovasságát régi ellenfele, Bekes Gáspár vezette, diadalmasan tört előre, s 1581-ben – több más erődítmény mellett – bevette Pszkovot. Az alattvalói között csak *Rettegett Iván*ként nevezett cár megrémült Báthori sikereitől, és békét kért. Báthorinak nemcsak Lengyelország orosz határain sikerült győztes békét teremtenie: 1584-ben megegyezett *I. Rudolf* királlyal a Magyar Királyság és Erdély közötti területi viszályok rendezéséről. Halálakor erős Lengyelországot és erős Erdélyt hagyott hátra. A fejedelemség az általa fegyverrel biztosított békeidőszaknak köszönhetően vehetett részt a 16. század végének nagy kísérletében, a török kiűzését célzó tizenöt éves háborúban.

Pálffy Miklós gróf

A 16. században lezajlott katonai változások a század végén kitört tizenöt éves háborúban immáron lehetővé tették, hogy a Habsburg Birodalom fegyveres erői egy nagy európai szövetség keretén belül megkíséreljék a török kiűzését Magyarországról. E háború egyik legsikeresebb s talán legkiválóbb hadvezére, *Pálffy Miklós* gróf fiatal gyermekként került udvari szolgálatba. 1580-ban Pozsony vármegye főispánja és a pozsonyi vár főkapitánya volt, négy év múlva az uralkodó komáromi, 1589-ben dunáninneni főkapitánnyá nevezte ki. Állandó rajtaütésekkel tört borsot a szembenálló török várak parancsnokainak orra alá. Első jelentős sikerét az 1593. november 2-i székesfehérvár–pákozdi ütközetben aratta. 1594 kora őszén ott volt Győr alatt, s látta elesni a Dunántúl egyik legjobban kiépített erődítményét, amelyet a kortársak Bécs kapujának tartottak. Sikeres és sikertelen harcok, várostromok után 1598. március 28-án az *Adolf Schwarzenberg* fővezér német és Pálffy magyar csapatai berobbantották Győr kapuját, majd súlyos harcokban visszafoglalták a várat. A győzelem kétséges volt, amikor Pálffy leszállította a lóról huszárait, s a kelletlenül támadásra induló gyalog lovasokat személyesen vezette rohamra a török ellen. Győr visszavétele a tizenöt éves háború egyik legjelentősebb sikere volt, amiért az uralkodó Pálffyt aranysarkantyús vitézzé ütötte. A következő évben a Dunántúl fél tucat várát foglalta vissza. 1599-ben *Nádasdy Ferenc*cel karöltve előbb a bányavidéket pusztító tatárokat verte szét Szécsénynél, majd Pécs és Szigetvár környékén vett vissza több erősséget. Az 1600-as hadjáratban azonban Pálffy már nem vehetett részt. Vöröskői várában április

23-án, egy évvel azután, hogy az országgyűlés indítványozta grófi rangra emelését, meghalt.

Zrínyi Miklós

A szigetvári hős dédunokája egész életét a török elleni harcnak szentelte, s nemcsak kardjával, hanem tollával, röpirataival és verseivel is ezt az ügyet szolgálta. Első kisebb győzelmét 1639-ben aratta. 1646-tól a horvát hadak kapitányaként vett részt a cseh- és morvaországi hadjáratban, ahol több ízben kitüntette magát. 1647-ben a Muraközt dúló oszmán csapatokat verte szét Légrádnál. 1649-től Horvátország bánjaként irányította a török elleni védelmet. 1651-ben visszavette a török által elfoglalt Kiskomáromot. az állandó harcok közepette komoly elméleti jártasságot is szerzett a hadtudomány területén, s *Tábori kis trakta* és *Vitéz hadnagy* című munkáiban a modern hadszervezés és hadvezetés elveit foglalta össze. Komoly reményeket fűzött *II. Rákóczi György* lengyelországi hadjáratához, s kidolgozta a fejedelem magyar királyságának tervét. 1661-ben a nagy törökellenes háború előestéjén a Muraköz védelmére felépítette Zrínyi-Újvárat. A nagy háború 1663-ban indult meg. Zrínyi augusztus 13-án Zrínyi-Újvár mellett vert vissza egy török támadást, majd az Érsekújvár felmentésére indított hada parancsnokaként zaklatta a török fősereget. November 27-én a Muraközt támadó török és tatár csapatokat szórta szét. 1664 januárjában aztán merész vállalkozásba kezdett. *Batthyány Ádám* dunántúli főkapitány magyar csapataival és a birodalmi seregekkel egyesülve bevette Babocsát és Barcsot, elfoglalta Pécs városát, majd február 2-án az eszéki török őrség golyózáporában felégette az ottani, hat kilométer hosszú Dráva-hidat. Viszszafelé felégette Baranyavárat, elfoglalta Segesdet, s ötszáz kilométeres út megtétele után visszatért a Muraközbe. A hadjárat komoly esélyt adott arra, hogy az egyesült keresztény hadak végre visszafoglalhassák a Dél-Dunántúl egyik legfontosabb erődjét, az 1600-ban elveszített Kanizsát. Az április végén kezdődött ostromot azonban a török főerők beérkezése miatt félbe kellett hagyni, s június 30-án Zrínyi-Újvár is a törökök kezére került. Hiába arattak a keresztény hadak augusztus 1-jén Szentgotthárdnál szép győzelmet a törökön, a másfél hét múlva kötött vasvári béke szétzúzta Zrínyi reményeit. Zrínyi a békekötést csak néhány hónappal élte túl. A kursaneci erdőben rendezett vadászaton egy vadkan halálosan megsebesítette.

Bottyán János

A kisnemesi családból származó *Bottyán János* a Vág-menti Sellye végvárában kezdte katonai szolgálatát. Első nevezetes cselekedete igazi bravúr volt. Álruhában beosont a török kézen lévő Érsekújvár várába, s délidőben felosonva a minaretbe, kidobta onnan az imádkozó müezzint. Bár a helyőrség fele őt üldözte, mégis ép bőrrel jutott ki az erődből. Katonai tapasztalatait kisebb-nagyobb rajtaütésekben, portyákban szerezte. 1683-ban a visszafoglalt Esztergom lovasainak főhadnagya, 1684-ben Vác kapitánya volt. Ott volt Buda 1686-os visszafoglalásánál, s vitézei élén többször is megakadályozta, hogy az ostromlottak kívülről segítséghez jussanak. Az 1689-es szerbiai hadjáratban az esztergomi lovasság kapitányaként tüntette ki magát. Az 1690-es évektől már ezredes volt. A visszafoglaló háborúkban veszítette el egyik szeme világát. A Rákóczi-szabadságharc kitörésekor Rákóczi ellen fogott fegyvert, s Zólyom alatt párviadalt vívott a fejedelem egyik legkiválóbb lovastisztjével, a később árulóvá vált Ocskay Lászlóval. A párbajban mindketten megsebesültek. Zólyom feladása után visszatért lakóhelyére, a császári kézen lévő Esztergomba, de közben ígéretet tett Rákóczinak, hogy átáll az oldalára. Ígérete beváltására azonban nem maradt ideje, mert az esztergomi várparancsnok börtönbe vetette. Bécsbe szállítása közben azonban megszökött, s 1704. október 11-én Selmecbányán jelentkezett *Bercsényi Miklós* főgenerálisnál. Rákóczi nyomban fontos megbízást adott neki: Érsekújvár elfoglalását. A

kuruc háború kevés sikeres ostormának egyikét vívta meg itt. Ezt követően még nehezebb feladat jutott osztályrészéül: a Dunántúlt kellett felszabadítania. Botytyán egy mesterien vezetett hadjáratban elfoglalta az országrészt, Szentgotthárdnál szétverte *Hannibal Heister* tábornok seregét. 1707-ben, amikor a császári hadak négy irányból indítottak ellen támadást, sikeresen meg is védte a Dunántúlt, s portyázó hadviselésével megbénította az ellenség mozgását. Ezt követően az érsekújvári főkapitányság élére került. A trencséni verség után neki volt köszönhető, hogy Érsekújvár vára képes volt még két évig dacolni a császáriakkal. Bottyán azonban már nem érte meg a szabadságharc végét. A nép által apónak, katonái által Vak Bottyánnak nevezett vezér 1709 őszén hunyt el.

Hadik András gróf, tábornok

Egyetlen magyar katona sem jutott olyan magasra a Habsburg Birodalom hadseregében, mint a felvidéki kisnemesi családból származó *Hadik András.* Huszonkét évesen állt be a Dessewffy-huszárezredbe, 1735-ben a Rajna mentén szolgált, majd immáron kapitányként harcolt az 1736–1739. évi török háborúban. A vesztes grockai csata előtt ő figyelmeztette főparancsnokát a török támadás veszélyére. 1744-ben ezredes, 1747-ben tábornok lett. A következő évben egy ellenséges szállítmány elfogásával tüntette ki magát. Altábornagyi kinevezését 1756-ban, a hétéves háború kezdetén kapta meg, s egyben hadosztályparancsnok lett *Nádasdy Ferenc* seregében. 1757-ben a kolini csata után hajtotta végre legnevezetesebb haditettét. Háromezer gyalogosból, ezerszáz huszárból, ezer német lovasból és hat ágyúból álló kis hadával október 11-én Elsterwerdaról megindult, hogy a porosz hadsereg háta mögött elfoglalja Berlint. Október 16-án megjelent a porosz főváros előtt, rohammal betört a sziléziai kapun, majd részben szétverte, részben elfogta a porosz helyőrséget. Miután megsarcolta a várost, visszaindult a főerőkhöz. Sietnie kellett, ha nem akart a *Nagy Frigyes* által küldött bekerítő erők gyűrűjébe kerülni. Október 17-én éjjel elhagyta Berlint, s erőltetett menetben október 19-én sikeresen tért vissza. Az akció során 300.000 tallér hadisarcot hajtott be, s több száz foglyot ejtett. A vakmerő akció jutalma a Katonai Mária Terézia Rend nagykeresztje lett. 1758-ban lovassági tábornokká léptették elő, majd megkapta a grófi méltóságot. 1760-ban a német birodalmi és a császári sereg ideiglenes fővezére, 1762–1763-ban pedig a sziléziai fősereg parancsnoka volt. 1774-ben a legmagasabb, a tábornagyi katonai rangot is elérte, s még ebben az évben a hadügyeket irányító Udvari Haditanács elnöke lett. Ezt a posztot haláláig betöltötte. Nevéhez fűződik a bécsi Kriegsarchiv megalapítása. Utolsó katonai ténykedése az 1788-ban kezdődő török háborúhoz kapcsolódik. 1789-ben ő kezdte meg Belgrád ostormát. Betegsége miatt azonban a parancsnokságot át kellett adnia. Belgrád bevételét ennek ellenére utóda, *Laudon* tábornagy is Hadik bölcs terveinek tulajdonította. Hadik András, katonai ténykedése mellett, a közigazgatási feladatok ellátásában is kitűnően megfelelt. Fia, *Hadik Károly* szintén katonai pályára lépett, s az 1800. június 14-i marengói csatában esett el.

Kray Pál

A szerencse forgandósága és a katonai érdemek szerepe jól tükröződik a Kray-család sorsában. *Kray Jakab*ot, II. Rákóczi Ferenc törhetetlen hívét, Késmárk bíráját 1709-ben Heister császári tábornok elfogatta, kivégeztette, s minden vagyonát elkoboztatta. Fia, az ifjabb *Kray Jakab* a lengyel, majd a császári hadseregben szolgált, s a kapitányságig vitte. Az apa példája is szerepet játszhatott abban, hogy *Kray Pál* 18 évesen, matematikai tanulmányai befejeztével hadapródként beállt a 31. gyalogezredbe. Katonai szolgálatát a poroszok elleni hétéves háborúban kezdte, s Glatz ostormánál az elsők között

hatolt be az erődbe. 1778-ban őrnaggyá, 1783-ban alezredessé nevezték ki. 1784-ben Erdélyben leverte a *Horea* és *Kloska* vezette parasztfelkelést. Az 1788–1789-es török háborúban megvédte a Vulkán-szorost, majd 1789. november 13-án elfoglalta Krajovát. Itteni ténykedéséért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét. 1793-ban a németalföldi hadszíntéren október 24-én dandára élén visszaverte *Jourdan* francia tábornok támadását, 30-án pedig rajtaütéssel elfogott több ezer francia katonát. Sikereiért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend parancsnoki keresztjét. 1796. szeptember 3-án a Kray által vezetett hadoszlop támadása döntötte le a würzburgi csata sorsát, 19-én pedig Altenkirchennél Jourdan utóvédjét verte meg. 1799-ben rövid ideig az észak-itáliai hadsereg feletti főparancsnokságot látta le. Április 5-én Magnagónál megverte *Scherer* tábornokot, s ezért megkapta a táborszernagyi rangot. Ezt követően rohammal bevette Bresciát és Peschierát, s háromhetes ostrom után megadásra kényszerítette Mantovát. Augusztus 15-én Novinál a *Szuvorov* vezette szövetséges sereg jobbszárnyán négy támadás után megfutamította a *Joubert* vezette francia sereget. A csatában maga Kray is megsebesült. 1800-ban Kray kapta a rajnai hadszíntér főparancsnokságát. Miután az észak-itáliai erők marengói veresége miatt serege egy részét segítségül kellett küldenie, csak védekezésre szorítkozhatott. Magatartását azonban Bécsben nem helyeselték, s Kray helyett *János* főhercegre bízták a hadsereg parancsnokságát. Az eredmény a marengóival felérő vereség volt Hohenlindennél. Kray egyike volt e korszak legkiválóbb katonáinak. A francia forradalom zseniális tábornokaival szemben nemegyszer ért el komoly sikereket. Azt pedig kevés kollégája mondhatta el, hogy hozzá hasonlóan veretlen maradt e harcokban.

Damjanich János

Az 1848. április 11-én hivatalába lépő Batthyány-kormány május 19-én tíz mobilis nemzetőri zászlóalj szervezését hirdette meg. Az önkéntesekből álló, rövidesen honvédnek nevezett alakulatok létszáma 1848 nyarára nagyjából teljessé vált, s többnyire volt cs. kir. tisztekből álló tisztikaruk is elfoglalta beosztását. Utoljára a 3. szegedi zászlóalj parancsnoka *Damjanich János* őrnagy érkezett meg alakulatához. Ő 1848 tavaszáig Temesvárott szolgált, de összekapott egyik parancsnokával, *Haynau* altábornaggyal, mert az gyalázta a magyarokat. Márpedig a szerb Damjanich az ország polgáraként magyarnak érezte magát, s nem tűrte a szidalmazást. Ezért aztán rögtön át is helyezték az észak-itáliai hadszíntérre. Június végétől a Délvidéken szolgált zászlóaljával, amely csakhamar az új hadsereg legkiválóbb alakulatai közé emelkedett. Első jelentős győzelmét október 13-án aratta, amikor felmentette Törökbecsét. Ezért alezredessé léptették elő. November 9-én elfoglalta a strázsai, december 12-én a károlyfalvai és alibunári szerb táborokat. Ekkor már ezredes volt. December 15-én Jarkovácnál verte meg a szerbeket. Nem sokkal ezután tábornokká léptették elő. Január elején ő vette át *Kiss Ernő*től a bánsági csapatok parancsnokságát, majd a Délvidék kiürítése után ő vezette fel azokat a Közép-Tiszához. Március 5-én Szolnoknál aratott győzelmet, amiért megkapta a Magyar Katonai Érdemrend 2. osztályát. Ekkor vette át a III. hadtest parancsnokságát. Képességei mindennél jobban megmutatkoztak az áprilisi tavaszi hadjárat során. Április 4-én Tápióbicskénél az ő csapatai fordították meg az ütközetet, 6-án Isaszegnél az ő helytállása tette lehetővé a magyar győzelmet. Április 10-én elfoglalta Vácot, majd 19-én Nagysallónál *Klapka György* hadtestével vállvetve szétverték a cs. kir. tartalék hadtestet. Az április 26-i komáromi csata után Debrecenbe készült, hogy *Görgei* helyetteseként átvegye a hadügyminisztérium vezetését, azonban kocsijával felborult, s lábát törte. Ezt követően a szabadságharc végéig szolgálatképtelen volt. Arad várának parancsnokaként kapitulált augusztus 17-én. A cs. kir. hadbíróság ha-

lálra ítélte, s 1849. október 6-án utolsó előttiként lépett a bitófa alá. „Már azt hittem, hogy én, ki a csatákban mindig első voltam, most utolsó leszek” – mondta.

Görgei Artúr

1848. szeptemberében *Jellasics* horvát bán 55.000 főnyi serege megtámadta Magyarországot, hogy véget vessen az 1848 áprilisa óta tartó alkotmányos kormányzásnak, s az önálló országot visszakényszerítse a Habsburg Birodalom hagyományos rendjébe. A bán seregét szeptember 29-én Pákozdnál állította meg a magyar hadsereg, tartalék hadosztályát pedig október 7-én Ozoránál kényszerítették fegyverletételre. Ez utóbbi hadművelet tervezésében és kivitelezésében fontos szerepe volt egy nem sokkal korábban kinevezett honvéd őrnagynak, *Görgei Artúr*nak. Ősei 1312-ben ott küzdöttek Rozgonynál Károly Róbert oldalán, ám a család eddigi katonai dicsősége elhomályosult a kései utód cselekedetei árnyékában. Görgei 1832–1846 között a cs. kir. hadseregben szolgált, volt nemesi testőr, majd huszár főhadnagyként lépett ki. 1848. október 7-étől ezredes, 11-étől már tábornok volt. November 1-jén Kossuth őt nevezte ki a fel-dunai hadsereg parancsnokává. Másfél hónapos szervezőmunka után érte csapatait a cs. kir. fősereg támadása. Görgei visszavonult a fővárosig, de megőrizte serege épségét. Ezt követően 1849. januári felvidéki hadjáratával hetekre lekötötte a cs. kir. fősereget, s megakadályozta, hogy a Tiszántúl ellen támadást indítson. 1849. március 30-ától a magyar fősereg fővezéreként a tavaszi hadjárat hat csatájában és ütközetében megverte a cs. kir. fősereget, s felszabadította a Duna-Tisza közét és a Felvidéket. Tápióbicskénél és Isaszegnél ő állította meg a megingott magyar csapatokat. Május 21-én visszavette Buda várást. Közben a Szemere-kormány hadügyminiszterévé nevezték ki. A nyári hadjáratban előbb a Vág mentén kísérelte meg áttörni a cs. kir. hadsereg állásait, majd Komáromnál összpontosította csapatait. Július 2-án feleakkora erővel visszaverte a cs. kir főerők támadását, s egy lovasrohamban életveszélyes fejsebet kapott. Ennek ellenére a kormány utasítására személyesen vezette délre hadseregét. A több száz kilométeres menet során saját erői négyszeresét, a szövetséges osztrák–orosz erők egyharmadát kötötte le. A magyar fősereg temesvári veresége után tisztikarával együtt a fegyverletétel mellett döntött, s augusztus 13-án Világosnál megadta magát az oroszoknak. A közvélemény e cselekedetéért – indokolatlanul – árulónak bélyegezte, de Görgei élete további hatvanhét évében is igazi katonához méltó nyugalommal viselte a szörnyű vádat. Élete kilencvenkilencedik évében, 1916-ban, legnagyobb győzelmének, Buda visszavételének évnapján érte a halál.

Szurmay Sándor

Szurmay Sándor polgári család gyermekeként tanult a Ludovika Akadémián. Innen hadnagyi rangban került a m. kir. honvédséghez, majd a bécsi Hadiakadémia elvégzése után a vezérkari testület tagja lett. Szolgált a Honvédelmi Minisztérium különböző osztályain, volt zászlóalj-, majd ezredparancsnok. 1914-ben már altábornagy volt, s előbb a 38. honvéd gyaloghadosztály, majd egy kisebb hadseregcsoport parancsnokságát kapta. E csoport parancsnokaként feladata az Ung folyó völgyének védelme volt az orosz haderő ellen. Sikeres harcok után 1914 decemberében csapataival Galíciába vonult, s részt vett a Nowy Sandecznél végrehajtott támadásban. Nem sokkal Szurmay csapatainak elvonulása után az oroszok elfoglalták az Uzsoki-hágót, azzal a szándékkal, hogy a hóolvadás után ennek birtokában indítanak támadást Magyarország belső vidékei ellen. A hágót tehát mindenáron vissza kellett venni. A cs. és kir. 3. hadsereg parancsnoksága ezért elrendelte, hogy Szurmay csapatai térjenek vissza Magyarországra. Szurmay 1915. január 22-én indította meg a támadást. Súlyos harcokban az Uzsoki-hágó január 27-re a magyar csapatok kezére jutott. Ez-

zel azonban a feladat még nem ért véget. Az oroszok hónapokon át újabb és újabb támadásokat indítottak a hágó birtokbavételére. Szurmaynak azért is nehéz dolga volt, mert a bal szárnyon álló hadtestek a Kárpátok lánca mögé szorultak vissza. Maga Szurmay háromszor is parancsot kapott állásai elhagyására, de mindannyiszor kérte, hogy hagyják meg a maga helyén. Az utolsó komoly támadást április 24-én verte vissza, ezt követően azonban nem elégedett meg állásai megtartásával, hanem ellentámadást indított, s ezzel alapvetően hozzájárult a szövetségesek gorlicei áttörésének sikeréhez. Az Uzsoki-hágó visszavételéért és hősies védelméért megkapta a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét, majd a bárói címet. 1917-ben honvédelmi miniszterré nevezték ki, s egészen az 1918-as összeomlásig ő töltötte be ezt a pozíciót. Nyugalmazott vezérezredesként érte a halál 1945-ben.

Stromfeld Aurél

1918 október 28–31-én Budapesten kitört a forradalom, s *IV. Károly* lemondása után *Károlyi Mihály* lett az első magyar köztársaság miniszterelnöke. Az új államhatalomnak viselnie kellett a felelősséget az elődei által megvívott háborúért, s elviselhető békét kellett volna teremtenie az ország számára. Északon a cseh hadsereg szállta meg a Felvidék jelentős részét. A hadsereg újjászervezéséhez szükséges energiákat a belpolitikai válság emésztette fel. A Károlyit követő *Berinkey*-kormány ugyan kemény kézzel bánt a szélsőbal- és jobboldallal, ám a Párizsban összeült békekonferencia újabb követelése végső csapást mért reá. Az antant hatalmak olyan semleges zóna létrehozását és kiürítését követelték, amely színmagyar területeket is érintett. 1919. március 21-én a Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja Magyarországi Szocialista Párt néven egyesült, majd átvette a hatalmat és kikiáltotta a Magyarországi Tanácsköztársaságot. Az új államhatalom kénytelen-kelletlen, a fegyveres honvédelem terére lépett. Az antant ugyanis nem ismerte el a Tanácsköztársaságot, s a román és cseh hadsereg folytatta előnyomulását. Az önvédelemhez azonban szakértő katonákra volt szükség. Közéjük tartozott az újonnan szervezett Vörös Hadsereg vezérkari főnöke, *Stromfeld Aurél* ezredes is. Stromfeld végigharcolta az I. világháborút, 1918 novemberétől a Ludovika Katonai Akadémia parancsnoka, 1919 januárjától hadügyi államtitkár volt. Ő dolgozta ki a cseh hadsereg elleni támadás terveit. A jobbára volt honvéd és „közös” tisztek vezette Vörös Hadsereg a miskolci győztes csata után az 1919 május–júniusi északi hadjáratban jelentősen visszaszorította a cseh hadsereget, s egészen Eperjesig tört előre. Az antant ezután jegyzékben követelte a magyar csapatok visszavonását, s megígérte, hogy ennek fejében a románok kiürítik a Tiszántúlt. A tanácskormány eleget tett a követelésnek, s ezzel demoralizálta a magyar haderőt. Stromfeld sem értett egyet a döntéssel, s lemondott beosztásáról. A románok nem teljesítették az antant ígéretét, s a Vörös Hadsereg a tiszántúli hadjáratban súlyos vereséget szenvedett. A kudarc és az antant újabb jegyzéke a Tanácsköztársaság bukásához vezetett. Ezt követően Stromfeldet is letartóztatták, megfosztották kitüntetéseitől, s három év börtönre ítélték. 1921-ben szabadult, 1927-ben halt meg.

Hollósy-Kuthy László

A II. világháború harcaiban kevés magyar katona mondhatta magáról, hogy egyetlen alkalommal sem verték meg. Az örmény-magyar családból származó Hollósy-Kuthy László közéjük tartozik. A mödlingi cs. és kir. műszaki katonai akadémián végzett, majd 1915-ben hadnagyi rangban került a 7. árkászzászlóaljhoz. Összesen harminc hónapot szolgált a fronton, s egyszer sebesült meg. 1918-ban fogságba esett, s csak egy év múlva került haza. A

vezérkari iskola (Hadiakadémia) elvégzése után vezérkari és műszaki beosztásokban tevékenykedett. 1942-ben mint vezérőrnagy, a (kecskeméti) 13. könnyű hadosztály parancsnokaként került a Don-kanyarban állomásozó magyar 2. hadsereghez. A szovjet csapatok 1943. januári támadása után, amikor azok a jobb- és bal szárnyon állomásozó hadosztályokat már áttörték, Hollósy-Kuthy három napig tartotta eredeti állásait, majd visszavonult Osztrogozsszk városába. Amikor az oroszok bekerítették a várost, hadosztályával és a hozzá csatlakozó alakulatokkal kitört, s százhúsz kilométeres menetben, állandó ellenséges támadások közepette érte el a gyülekezési területet. Hollósy-Kuthyt 1944 augusztusában már mint altábornagyot, a román kiugrás után a tordai állás védelmével bízták meg. Közel egy hónapon át megakadályozta az orosz és a román erők áttörését, s ezzel biztosította Kolozsvár védelmét. Az október 15-i nyilas hatalomátvétel után beosztásából felmentették, mert a németek megbízhatatlannak tartották. A háború végén amerikai hadifogságba esett. Hazatérése után előbb letartóztatták, később kitelepítették. A kitelepítés feloldása után is csak segédmunkásként tudott elhelyezkedni. Nyolcvanéves koráig dolgozott, s nyolcvanhárom éves korában, 1979-ben érte a halál.